

Ympäristökasvatuksen ja ympäristötietoisuuden kehittäminen

Työryhmän ehdotukset

Ympäristökasvatuksen ja ympäristötietoisuuden kehittäminen

Työryhmän ehdotukset

Helsinki 2015

YMPÄRISTÖMINISTERIÖ

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

YMPÄRISTÖMINISTERIÖN RAPORTTEJA 18 | 2015
Ympäristöministeriö
Luontoympäristöosasto

Kansikuva: YHA-Kuvapankki/Tapio Heikkilä
Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö/Marianne Laune

Julkaisu on saatavana vain internetistä:
www.ym.fi/julkaisut

Helsinki 2015

ISBN 978-952-11-4447-9 (PDF)
ISSN 1796-170X (verkkokj.)

YMPÄRISTÖMINISTERIÖLLE JA OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖLLE

Ympäristöministeriö ja opetus- ja kulttuuriministeriö asettivat yhteispäätöksellä ympäristökasvatuksen ja -tietoisuuden työryhmän toimikaudeksi 30.1.2015–1.4.2015. Työryhmä sai tehtäväkseen selvittää ympäristökasvatuksen ja ympäristötietoisuuden edistämisen organisointia Suomessa sekä tunnistaa ympäristökasvatuksen kehittämistarpeita (asettamiskirje liitteenä). Työryhmän tehtävänä oli pohtia myös kulttuuriympäristökasvatusta osana ympäristökasvatusta ja -tietoisuutta.

Työryhmä valitsi keskuudestaan puheenjohtajaksi ylitarkastaja Riina Vuorenon opetus- ja kulttuuriministeriöstä ja varapuheenjohtajaksi kehittämispäällikkö Anna-Liisa Kiiskisen Keski-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksesta. Työryhmän jäsenenä olivat lisäksi ympäristöneuvos Mikko Kuusinen ympäristöministeriöstä, ylitarkastaja Rainer Lahti ympäristöministeriöstä, ylitarkastaja Mirva Mattila opetus- ja kulttuuriministeriöstä, erityisasiantuntija Tuija Mikkonen ympäristöministeriöstä, kulttuuriasianneuvos Immo Parviainen opetus- ja kulttuuriministeriöstä, ylitarkastaja Anssi Pirttijärvi opetus- ja kulttuuriministeriöstä ja opetusneuvos Jukka Tulivuori Opetushallituksesta. Yhteistyöryhmän sihteerinä toimi tiedottaja Tanja Tuulinen Keski-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksesta. Työryhmä kokoontui kolme kertaa ja lisäksi työryhmä hyödynsi sähköisiä työskentelymuotoja.

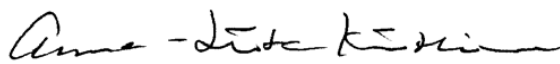
Työryhmä tarkasteli ympäristökasvatuksen ja -tietoisuuden, kulttuuriympäristökasvatuksen ja kestävän kehityksen kasvatuksen ja koulutuksen kokonaisuutta opetus-, nuoriso-, kulttuuri-, ja ympäristöhallinnon näkökulmasta. Työryhmä huomioi myös viimeaikaisen kehityksen kansainvälisessä yhteistyössä. Tarkastelun pohjalta työryhmä päätyi kuuteen ehdotukseen hallinnonalojen välisen yhteistyön ja työnjaon syventämiseksi ja laajentamiseksi, hallinnonalojen sisäisiksi kehittämistoimiksi (erityisesti ympäristö- ja kulttuuritoimen osalta). Työryhmä ehdottaa myös laaja-alaista kehittämisprosessia kestävän kehityksen koulutuksen ja kasvatuksen edistämiseksi. Tavoitteena on tarkastella kestävän kehityksen koulutusta, ympäristökasvatusta ja kulttuuriympäristökasvatusta kokonaisuutena. Prosessin tuloksena syntyvään kansalliseen suunnitelmaan kerätään myös kehittämisehdotukset luonto- ja ympäristökoulujen sekä koulujen ympäristöjärjestelmien aseman selvittämiseksi ja parantamiseksi.

Saatuun työhönsä päätökseen ympäristökasvatuksen ja -tietoisuuden työryhmä luovuttaa kunnioittavasti yksimielisen ehdotuksensa ympäristöministeriölle ja opetus- ja kulttuuriministeriölle.

Helsingissä 16.4.2015

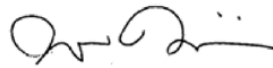
Riina Vuorento

Anna-Liisa Kiiskinen

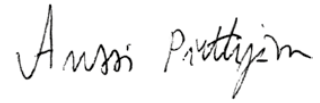
Mikko Kuusinen

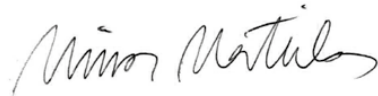
Immo Parviainen

Rainer Lahti

Anssi Pirttijärvi

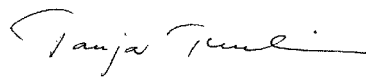
Mirva Mattila

Jukka Tulivuori

Tuija Mikkonen

Tanja Tuulinen

SISÄLLYS

Ympäristöministeriölle ja opetus- ja kulttuuriministeriölle	3
1 Johdanto	7
2 Ympäristökasvatuksen ja -tietoisuuden määrittely toimeksiannon näkökulmasta.....	8
3 Ympäristökasvatuksen ja -tietoisuuden strategiakehikko	10
4 Ympäristökasvatus ja -tietoisuus politiikkalohkojen näkökulmasta tarkasteltuna Suomessa.....	12
4.1 Koulutuspolitiikka.....	12
Varhaiskasvatus	12
Esi- ja perusopetus sekä lukiokoulutus	12
Ammatillinen koulutus	13
Korkeakoulutus.....	14
4.2 Nuorisopolitiikka.....	14
4.3 Kulttuuripolitiikka	15
4.4 Ympäristöpolitiikka.....	16
4.5 Alue- ja paikallishallinnon rooli ympäristökasvatuksen ja tietoisuuden edistämisessä.....	17
5 Ympäristökasvatuksen rahoitus	18
5.1 Hanke- ja erillisrahoitus koulutuspolitiikan tavoitteiden perusteella.....	19
5.2 Rahoitus nuorisopolitiikan tavoitteiden perusteella.....	19
5.3 Rahoitus kulttuuripolitiikan perusteella.....	20
5.4 Rahoitus ympäristöpolitiikan perusteella.....	21
6 Työryhmän ehdotukset	22
Raportissa hyödynnetty tausta-aineisto ja kirjallisuus	24
Liite: Työryhmän asettamiskirje 30.1.2015	25
Kuvailulehti.....	28
Presentationsblad	29

1 Johdanto

Pääministeri Kataisen hallitusohjelmassa (2011) hallitus otti tavoitteekseen tehdä tulevaisuuden Suomesta hiilineutraali yhteiskunta, nostaa Suomi ympäristöteknologian ykkösmaaksi ja kehittää Suomesta maailman ympäristötietoisin kansakunta. Tavoitteeseen liittyen hallitusohjelmassa linjattiin mm. lasten ja nuorten ympäristökasvatuksen ja luontokoulujen sekä lasten ja nuorten kuulemisen ja osallistumismahdollisuuksien kehittämistä.

Ympäristökasvatuksen ja -tietoisuuden sekä laajemmin kestävä kehityksen kasvatuksen ja koulutuksen edistämiseksi on Suomessa tehty pitkäjänteisesti töitä, muun muassa osana kestävä kehityksen koulutuksen YK:n vuosikymmenen (2005–2014) kansallista toimeenpanoa. Vuosikymmenen päättymisen myötä nykytilaa ja kehittämistarpeita Suomessa on kartoitettu mm. osana opetus- ja kulttuuriministeriön ja ympäristöministeriön teettämää, vuonna 2013 valmistunutta, kestävä kehityksen kasvatuksen ja koulutuksen kansallisten strategioiden riippumatonta arviointia. Arviointiraportti kiinnitti huomioita useisiin kehittämistarpeisiin, kuten tarpeeseen selkiyttää työnjakoa ja lisätä yhteistyötä ympäristö- ja opetushallinnon välillä kestävä kehityksen kasvatuksessa.

30.1.2015 ympäristöministeriö ja opetus- ja kulttuuriministeriö asettivat yhdessä ympäristökasvatuksen ja -tietoisuuden työryhmän, jonka tehtäväksi annettiin selvittää ministeriöiden välistä työnjakoa ympäristökasvatuksen ja tietoisuuden edistämisessä, kartoittaa mahdolliset päällekkäisyydet, yhteistyöalueet ja kehittämistarpeet sekä tunnistaa ympäristökasvatuksen ja -tietoisuuden kehittämistarpeita ja tehdä ehdotuksia niistä. Työryhmän toimeksianto ja kokoonpano on liitteessä 1.

Tässä raportissa on kuvattu ympäristökasvatuksen- ja -tietoisuuden kokonaisuuden nykytilaa ympäristöhallinnon ja opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalojen näkökulmasta. Toimeksiantoon nojautuen raportissa on myös huomioitu kulttuuriympäristökasvatukseen liittyvät näkökulmat. Huomion kohteena ovat erityisesti ympäristöhallinnon ja opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan nykyiset roolit, vastuut ja velvoitteet. Niin paikallishallinnolla kuin kolmannen sektorin toimijoillakin on keskeinen rooli ympäristökasvatuksen ja -tietoisuuden edistämisessä. Tämä raportti keskittyy keskushallinnon rooliin ja toimintaan.

2 Ympäristökasvatuksen ja -tietoisuuden määrittely toimeksiannon näkökulmasta

Ympäristökasvatukseen ja tietoisuuteen liittyy läheisesti lukuisia toisilleen rinnakkaisia ja osin päällekkäisiä termejä. Alla on lyhyesti kuvattu työryhmän työn kannalta keskeisimpiä termejä. Termit perustuvat mukailleen Yhteinen käsitys -hankkeen määritelmiin, ellei toisin ole mainittu.

Ekososiaalinen sivistys on hyvinvointikäsitys, jonka mukaan inhimillinen hyvinvointi rakentuu elämän edellytykset tarjoavien ekosysteemipalvelujen elinvoimaisuudesta, sosiaalisen osallisuuden tuomasta luottamuksesta ja ihmisten yhteenkuuluvuudesta sekä vakaan talouden turvaamasta materiaalisesta hyvinvoinnista

Kestävän kehityksen kasvatus tukee elinikäistä oppimisprosessia siten, että yksilöiden tai yhteisöjen arvot, tiedot, taidot ja toimintatavat muuttuvat kestävän kehityksen mukaisiksi. Suomessa käytetään usein jaottelua ekologiseen, taloudelliseen, sosiaaliseen ja kulttuuriseen kestävyYTEEN.

Kulttuuriympäristökasvatuksen avulla edistetään ympäristön kulttuuristen merkitysten tunnistamista, arvioimista ja arvostamista sekä tuetaan ympäristösuhteen ja kulttuuri-identiteetin muodostumista ja kulttuuristen oikeuksien toteutumista.

Ympäristökasvatus on painottaa kestävän kehityksen kasvatuksen ekologista ulottuvuutta.

Ympäristötietoisuudella tarkoitetaan kokonaisuutta, jossa yhdistyy motivaatio (arvot ja asenteet) sekä tieto ja taito toimia kulttuuri- ja luonnonympäristön kannalta myönteisesti. Ympäristötietoisuus mahdollistaa ympäristölle hyödyllisiä, tietoisia valintoja ja tekoja. (Harju-Autti et al 2011)

Kestävän kehityksen koulutus ja ympäristökoulutus. Koulutus on kasvatuksen organisoitu ja institutionalisoitu osa-alue. YK:n ja muissa kansainvälisissä yhteyksissä kestävän kehityksen koulutus (education for sustainable development) kattaa niin kestävän kehityksen kasvatuksen kuin koulutuksenkin.

Kulttuuriperintökasvatuksen avulla edistetään kulttuuriperintöön liittyvää osaamista sekä tuetaan kulttuuri-identiteetin muodostumista ja kulttuuristen oikeuksien toteutumista. (KEKO)

Muita aiheeseen läheisesti liittyviä käsitteitä

Gloaalikasvatuksella tuetaan kasvamista maailmanlaajuiseen vastuuseen kestävän tulevaisuuden edistämisestä. Gloaalikasvatus kattaa kansalaiskasvatuksen seuraavat globaalit ulottuvuudet: ihmisoikeuksien, monikulttuurisuuden, kehityspolitiikan ja kestävän kehityksen sekä rauhan edistämisen ja konfliktien ehkäisemisen kasvatuksen, koulutuksen ja ohjauksen keinoin (OPM julkaisuja 2010:9).

Maailmanperintökasvatus voidaan nähdä osana globaalikasvatusta, jolloin se liittyy erityisesti maailmankansalaisen eettiseen, kulttuuriseen ja ekososiaaliseen osaamiseen.

Ihmisoikeuskasvatuksella tarkoitetaan kasvatusta ja koulutusta, jotka tähtäävät ihmisoikeussopimusten tuntemiseen, ihmisoikeuksien kunnioittamiseen ja puolustamiseen.

Ilmastokasvatus tähtää ymmärryksen lisäämiseen ilmastonmuutoksesta sekä ilmastomuutoksen hillintä- ja sopeutumistaitojen kehittämiseen. (Salonen, A. 2015)

Ympäristö- ja kestävän kehityksen kasvatusta voidaan tukea monilla eri keinoilla, kuten **tiedekasvatuksen** ja **elämyskasvatuksen** keinoin.

Yllä oleva käsitelistaus ei ole kattava, mutta kuvastaa kokonaisuuden monimuotoisuutta. Eri prosesseissa saattaa korostua jokin yllä olevista lähtökohdista. Käsitteiden runsaus ja joissain tapauksissa niiden käsittäminen toisistaan erillisinä kokonaisuuksina on osoittautunut haastavaksi niin toimijoiden kuin hallinnonkin näkökulmasta.

3 Ympäristökasvatuksen ja -tietoisuuden strategiakehikko

Ympäristökasvatus ja myöhemmin kestävän kehityksen kasvatus ja koulutus on ollut keskeinen osa YK:n kestävän kehityksen agendan keino- ja tavoitevalikoimaa. Ympäristökasvatus oli vahvasti esillä YK:n ensimmäisessä ympäristökonferenssissa 1972. Kestävän kehityksen kasvatus ja koulutus sisällytettiin vuoden 1992 Rio de Janeiron ympäristö- ja kehityskonferenssissa sovitun kestävän kehityksen toimintaohjelman, Agenda 21:n yhdeksi keskeiseksi teemaksi. Kymmenen vuotta myöhemmin, vuoden 2002 kestävän kehityksen konferenssissa, päätettiin YK:n kestävän kehityksen koulutuksen vuosikymmenestä vuosille 2005–2014. Kasvatuksen ja koulutuksen merkitys kestävän kehityksen edistämässä tunnustetaan myös viimeisimmän, vuonna 2012 järjestetyn YK:n kestävän kehityksen huippukokouksen loppuasiakirjoissa. Kansainvälistä strategiakehikkoa ovat täydentäneet mm. YK:n Euroopan talousalueen alueellinen kestävän kehityksen koulutuksen strategia, Itämeren alueen Baltic 21E ohjelma sekä pohjoismaiset kestävän kehityksen strategiat. Myös Euroopan unionin koulutus-, nuoriso- ja urheiluneuvosto on antanut vuonna 2010 päätelmät kestävän kehityksen koulutuksen edistämisestä.

YK:n kestävän kehityksen vuosikymmentä toteuttamaan laadittiin Suomessa kaksi kestävän kehityksen kasvatuksen ja koulutuksen strategiaa, jotka valmistuivat vuonna 2006. Strategiat olivat rinnakkaisia ja toisiaan täydentäviä. Kestävän kehityksen toimikunnan alaisen koulutusjaoston laatima kestävä kehitys edistävän kasvatuksen ja koulutuksen strategia keskittyi pääasiassa yleissivistävään koulutukseen. Se tähtäsi eri hallinnonalojen, elinkeinoelämän ja järjestöjen yhteistyön tiivistämiseen ja sitä kautta lisätuen suuntaamiseen kasvattajille, opettajille ja kouluttajille. Opetusministeriön asettaman työryhmän kestävän kehityksen edistäminen koulutuksessa -strategia kattoi kaikki koulutuksen tasot sekä tutkimuksen unohtamatta muiden toimijoiden roolia. Molempien strategioiden visiot liittyivät kestävän elämäntavan edistämiseen. Strategiat muodostivat yhdessä kansallisen YK:n kestävän kehityksen koulutuksen vuosikymmenen 2005–2014 toimeenpanosuunnitelman. YK:n kestävän kehityksen koulutuksen prosessin lisäksi maita velvoittavia ympäristökasvatukseen ja tietoisuuteen liittyviä kirjauksia on YK:n ympäristöalan puitesopimuksissa, kuten ilmasto- ja luonnon monimuotoisuuden puitesopimuksissa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö ja ympäristöministeriö tilasivat strategioiden toteutumisesta ulkopuolisen arvioinnin, jonka toteutti Gaia Consulting Oy ja joka valmistui 2013. Sen kehittämisehdotukset liittyvät kestävän kehityksen käsitteen konkretisoimiseen, jalkauttamistyön tarpeeseen, olemassa olevien hallinnon mekanismien hyödyntämiseen toimeenpanossa, kuntien aktivoimiseen, hallinnonalojen toimijoiden työnjaon selkiyttämiseen ja yhteistyön lisäämiseen, kestävän kehityksen sisällyttämiseen opetussuunnitelmien perusteisiin ja erityisesti opetus- ja kulttuuriministeriön omistajuuden lisäämiseen.

Ympäristötietoisuudelle ei ole omaa erillistä strategiaansa tai muuta yhtenäistä kehikkoa. Ympäristötietoisuuden nykytilaa Suomessa on kuitenkin avattu vuonna

2010 julkaistussa Ympäristötietoisuus-kirjassa. Lisäksi ympäristökasvatukseen ja -tietoisuuteen sekä laajemmin kestäväen kehityksen koulutukseen ja kasvatukseen liittyviä linjauksia ja toimenpiteitä on lukuisissa kansallisissa strategioissa ja linjauksissa.

Vuonna 2013 hyväksytty, kansallisen kestäväen kehityksen strategian korvannut Yhteiskuntasitoumus 2050 sisältää kahdeksan kestäväen kehityksen prioriteettitavoitetta. Suomessa kestäväen kehityksen ulottuvuuksiin luetaan ekologisen, sosiaalisen ja taloudellisen ulottuvuuden ohella myös kulttuurinen ulottuvuus. Tästä huolimatta kulttuurisen kestävyuden rooli yhteiskuntasitoumuksessa on toistaiseksi jäänyt muita pienemmäksi. Yhteiskuntasitoumuksen liittyvät eri toimijoiden antamat toimintasuositukset ovat muodostumassa merkittäväksi työkaluksi esimerkiksi kestäväen kehityksen kasvatukseen ja koulutukseen kannalta. Opetus- ja kulttuuriministeriö on tehnyt vuoden 2015 alussa oman toimintasuosituksensa, jossa OKM sitoutuu ottamaan kestäväen kehityksen yhteiskuntasitoumuksen tavoitteet ja periaatteet huomioon strategioissaan sekä alaisten virastojen ja laitosten ohjauksessa. Ministeriö kannustaa hallinnonalan toimijoita tekemään omia kestäväen kehityksen toimenpidesuosituksia. Ministeriö seuraa ja arvioi kestäväen kehityksen edistymistä eri toimialoillaan (koulutus, tiede, kulttuuri, liikunta ja nuorisotyö).

Valtioneuvoston periaatepäätöksellään 20.3.2014 hyväksymän Kulttuuriympäristöstrategian 2014–2020 keskeisenä tavoitteena on mm. tukea kestävää kehitystä kulttuuriympäristön hyvää hoitoa ja vastuullista kehittämistä edistämällä. Eräänä strategian toimenpiteenä on monimuotoisen kulttuuriympäristökasvatuksen kehittäminen varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa, toisen asteen koulutuksessa ja vapaassa sivistystyössä sekä museoissa. Toimeenpanosuunnitelma (2015) korostaa opetus- ja kulttuuriministeriön sekä ympäristöministeriön keskeistä roolia kulttuuriympäristökasvatuksen edistämiseksi. Strategian toimeenpanotyöhön liittyen ympäristöministeriö sekä opetus- ja kulttuuriministeriö valmistelevat osallistumista kestäväen kehityksen yhteiskuntasitoumuksen strategian tavoitteiden edistämiseksi.

Valmistumassa on lisäksi pääministeri Kataisen hallitusohjelman (2011) tavoitteiden mukainen kansallinen maailmanperintöstrategia. Strategian tavoitteena on kansallisen maailmanperintöpolitiikan ja maailmanperintösopimuksen toimeenpanon linjaaminen siten, että siinä huomioidaan kulttuuri- ja luonnonperinnön kokonaisvaltainen tarkastelu sekä suomalaisten maailmanperintökohteiden suojelu ja hoito kestäväällä ja esimerkillisellä tavalla. Strategiassa tarkastellaan myös maailmanperintökasvatuksen ja -tietoisuuden edistämistä.

Muita kansallisista strategioita ja linjauksia, joissa on ympäristö- tai kestäväen kehityksen kasvatukseen, tietoisuuteen ja koulutukseen liittyviä toimenpiteitä, ovat muiden muassa koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma 2011–2015, lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelma 2012–2015, lastenkulttuuripoliittinen ohjelma 2014–2018, luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestäväen käytön strategia 2013–2020 ja sen toimintaohjelma sekä kansallinen ilmastonmuutoksen sopeutumis-suunnitelma 2022.

YK:n kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestö UNESCO julkisti vuoden 2014 lopussa kestäväen kehityksen koulutusta koskevan globaalin toimintasuunnitelman (Global Action Plan). Toimintasuunnitelmassa on viisi prioriteettialuetta, jotka liittyvät (1) kestäväen kehityksen koulutuksen sisällyttämiseen kansallisiin politiikkoihin ja strategioihin, (2) institutionaaliseen lähestymistapaan kestäväen kehitykseen, (3) opettajien ja kouluttajien kapasiteetin parantamiseen sekä (4) nuorten ja (5) paikallishallinnon rooliin. Globaalin toimintasuunnitelman toimeenpanosta Suomessa ei ole vielä tehty päätöksiä.

4 Ympäristökasvatus ja -tietoisuus politiikkalohkojen näkökulmasta tarkasteltuna Suomessa

4.1

Koulutuspolitiikka

Valtioneuvosto ja opetus- ja kulttuuriministeriö sen osana vastaavat koulutuspolitiikan suunnittelusta ja toimeenpanosta. Koulutus- ja tiedepoliittiset linjaukset määrittellään valtioneuvoston hyväksymässä koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa eduskunnan ja valtioneuvoston linjaaman koulutuspolitiikan toimeenpanosta keskushallinnossa. Opetus- ja kulttuuriministeriön tehtävänä on valmistella mm. koulutusta koskeva lainsäädäntö sekä sitä koskevat valtion talousarvioesitykset ja valtioneuvoston päätökset. Opetushallitus on peruskoulujen sekä lukion ja ammatillisen koulutuksen osalta keskeinen toimija, jolle kuuluu sekä hallinnollisia että kehittämistehtäviä. Opetushallitus vahvistaa opetussuunnitelmien valtakunnalliset perusteet.

Kestävän kehityksen kasvatus ja koulutus on huomioitu koulutusjärjestelmää koskevissa normeissa ja ohjauksessa kaikilla koulutuksen asteilla. Monista asioista päättävät itse koulutuksen järjestäjät, joiden toimintaa ohjataan mm. lainsäädännössä asetettujen tavoitteiden kautta.

Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksen ja päivähoitopalvelujen lainsäädännön valmistelu, hallinto ja ohjaus siirtyivät opetus- ja kulttuuriministeriöön vuoden 2013 alusta alkaen. Hallitus on antanut esityksen päivähoitolain (36/1973) muuttamisesta. Uuden varhaiskasvatustlain yksi tavoite olisi hallituksen esityksen mukaan kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen.

Esi- ja perusopetus sekä lukiokoulutus

Perusopetuslaissa (628/1998) tarkoitetun opetuksen valtakunnalliset tavoitteet ja tuntijaot asetuksen (422/2012) mukaisesti opetuksen ja kasvatuksen tulee edistää elämän, ihmisarvon loukkaamattomuuden, ihmisoikeuksien, luonnon ja toisten ihmisten kunnioittamista. Asetuksen mukaan opetuksella tuetaan oppilaan kasvua aktiiviseksi yhteiskunnan jäseneksi, luodaan edellytyksiä toimia demokraattisessa ja tasa-arvoisessa yhteiskunnassa sekä edistetään kestävää kehitystä. Opetuksen tavoitteena on tukea aktiivista kansalaisuutta ja antaa oppilaille valmiuksia yhteiskunnalliseen ajatteluun ja toimintaan sekä kestäväen kehityksen edistämiseen.

Opetushallitus antaa eri koulutusmuotoja ja -aloja sekä tutkintoja varten perusteet. Opetussuunnitelman perusteet on määräys, jolla koulutuksen järjestäjä velvoitetaan sisällyttämään koulu- tai järjestäjäkohtaiseen opetussuunnitelmaan opetuksen tavoitteet ja keskeiset sisällöt.

Opetushallitus hyväksyi joulukuussa 2014 uudet esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteet. Perusteasiakirjoissa kestävä elämäntapa on yksi kokonaisuus opetuksen arvoperustassa. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa lapsen luontosuhde, luontokokemukset ja oman ympäristön havainnointi ovat keskeisessä asemassa. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa kestävä elämäntapa on osa kaikkia seitsemää laaja-alaista, koko opetuksen läpileikkaavaa osaamiskokonaisuutta, erityisesti seitsemättä kokonaisuutta "Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä tulevaisuuden rakentaminen". Lisäksi perusteasiakirjassa mainitaan mahdollisena paikalliseen opetussuunnitelmaan liittyvänä osana tai erillisenä suunnitelmana kestävä kehityksen ohjelma. Kulttuuriympäristön näkökulmasta keskeisiä ovat myös kulttuurikasvatussuunnitelma ja "Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu" osa-alue.

Opetussuunnitelman perusteissa rohkaistaan kouluja avautumaan ulkomaailmaan ja tekemään yhteistyötä ympäröivän yhteiskunnan kanssa, esimerkiksi museoiden kanssa kestävä kehityksen edistämiseksi. Opetushallituksen tehtävä on tukea opetussuunnitelman perusteiden toimeenpanoa. Opetussuunnitelman perusteiden mukainen opetus otetaan käyttöön paikallisesti porrastetusti alkaen syksystä 2016.

Lukiolaissa (629/1998) tarkoitetun koulutuksen valtakunnalliset tavoitteet ja tuntijako -asetuksen (942/2014) mukaan lukiokoulutuksen tavoitteena on tukea opiskelijan tasapainoista henkistä, fyysistä ja sosiaalista kasvua sekä edistää elämän, ihmisoikeuksien, kestävä kehityksen, ympäristön ja kulttuurien monimuotoisuuden kunnioittamista. Koulutus ohjaa opiskelijaa toimimaan demokraattisesti, vastuullisena ja aktiivisena osana paikallista, kansallista, eurooppalaista ja globaalia yhteisöä. Opetushallitus on aloittanut työn lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteiden laatimiseksi. Uudet perusteet otetaan käyttöön 1.8.2016 alkaen.

Ammatillinen koulutus

Ammatillisen koulutuksen osalta kestävä kehitys on yksi elinikäisen oppimisen avaintaidoista, jotka sisältyvät kaikkiin ammatillisten perustutkintojen perusteisiin. Lisäksi kestävä kehitys sisältyy moniin ammattitaitoa täydentäviin tutkinnon osiin, kuten pakollisiin fysiikka ja kemia, terveystieto, taide ja kulttuuri tutkinnon osiin sekä valinnaisiin ympäristötiedon, etiikan ja yritystoiminnan tutkinnon osiin. Ammatillisissa tutkinnon osissa kestävä kehitys on sisällytetty alakohtaisten painotusten mukaan. Uusissa, 1.8.2015 voimaan tulevien ammatillisten perustutkintojen perusteissa on uusi 3 osaamispisteen laajuinen Ympäristöosaamisen kurssi valinnaisena yhteisenä tutkinnon osan osa-alueena.

Kestävä kehitys sisältyy ammatti- ja erikoisammattitutkintojen perusteiden ammattitaitovaatimukseen työelämätarpeiden mukaisesti. Ammatillisten tutkintojen perusteita uudistettaessa kestävä kehitys otetaan huomioon tutkinnon toimialan tarpeiden mukaisesti. Kansallinen koulutuksen arviointineuvosto on parhaillaan tekemässä arviointia kestävä kehityksen toteutumisesta ammatillisessa koulutuksessa.

Opetushallitus on julkaissut oppaan kestävä kehityksen näkökantojen huomioidmisesta ammatillisessa koulutuksessa.

Korkeakoulutus

Kestävän kehityksen periaatteiden korostuminen korkeakoulujen toiminnassa on yksi kaikille korkeakouluille yhteisistä tavoitteista opetus- ja kulttuuriministeriön ja korkeakoulujen välisissä nelivuotisissa sopimuksissa (2013–2016). Niin yliopistoilla kuin ammattikorkeakouluillakin on autonomia opetuksen sisältöjen suhteen. Yliopistojen perusrahoitus jaetaan rahoitusmallin pohjalta. Myös ammattikorkeakoulujen perusrahoitus on muuttumassa yliopistojen rahoitusmallin suuntaiseksi. Lisäksi korkeakoulut rahoittavat toimintaansa kansallisella ja kansainvälisellä täydentävällä rahoituksella.

4.2

Nuorisopolitiikka

Opetus- ja kulttuuriministeriö valmistelee nuorisotyöhön liittyviä asioita ja vastaa mm. nuorisotyön valtakunnallisista kehittämissuunnitelmista ja nuorisopoliittisesta koordinaatiosta valtionhallinnossa. Ministeriö tukee valtionosuuksin kuntien nuorisotyötä sekä tulohajaa ja tukee alueellista nuorisotyötä. Lisäksi ministeriö tukee avustuksin valtakunnallisia nuorisojärjestöjä, niiden piirijärjestöjä, nuorisotyön palvelujärjestöjä sekä nuorisotyötä tekeviä järjestöjä, valtakunnallisia nuorisokeskuksia, nuorten työpajatoimintaa, kansainvälistä nuorisoyhteistyötä, etsivää nuorisotyötä sekä nuorten uusien toimintamuotojen kehittämistä.

Nuorisolain (72/2006) mukaiseen nuorisotyöhön ja toimintaan kuuluu ympäristökasvatus. Ympäristökasvatus on lain mukaan osa kunnallisen nuorisotyön keinovalikoimaa. Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelmassa vuosiksi 2012–2015 ympäristökasvatus on mainittu strategisena tavoitteena. Valtioneuvosto hyväksyy kehittämisohjelman joka neljäs vuosi, joten seuraava ohjelma laaditaan lain mukaan vuosiksi 2016–2019. Laki määrittelee kehittämisohjelman sisällön yleisluonteisesti, joten ympäristökasvatuksen osuutta ei voi vielä ennakoita.

Nuorisolain 7 §:n mukaan nuorisotyö ja -politiikka kuuluvat kunnan tehtäviin. Nuorisotyön toteuttamisesta vastaavat kunnat, nuorisoyhdistykset ja muut nuorisotyötä tekevät järjestöt. Kunnan nuorisotyöhön ja -politiikkaan kuuluu myös nuorten ympäristökasvatus. Laki antaa kunnille vapaat kädet toteuttaa nuorisotyötä ja politiikkaa, eikä niillä ole suoranaista velvoitetta järjestää tai muuten tukea nuorten ympäristökasvatusta. Nuorisolain pykälää voidaan kuitenkin pitää valtion strategisena ohjenuorana kunnille myös nuorten ympäristökasvatuksen osalta.

Nuorisolain 12 §:n mukaisesti toimivat kymmenen valtakunnallista nuorisokeskusta toteuttavat käytännön työssään nuorten ympäristökasvatusta mm. leirikouluissa ja muissa ohjelmissaan. Osa nuorisokeskuksista kuuluu myös Suomen luonto- ja ympäristökoulujen liitto ry:n LYKE -verkostoon. Laissa tai sitä täydentävässä asetuksessa ei mainita ympäristökasvatusta nuorisokeskusten yhteydessä, mutta muissa nuorisotyöhön ja politiikkaan viittaavissa strategioissa ja ohjeistuksissa mainitaan nuorisokeskukset tärkeinä ympäristökasvatuksen toteuttajina.

Nuorisolakia ollaan uudistamassa. Lakia valmistelevan työryhmän tulee saada ehdotuksensa valmiiksi 31.5.2015 mennessä. Tavoitteena on, että uusi laki astuisi voimaan 1.1.2016. Valmistelun tässä vaiheessa ei voi ennakoita, miten ympäristökasvatusta käsitellään tulevassa nuorisolaissa.

Kulttuuripolitiikka

Valtioneuvosto ja opetus- ja kulttuuriministeriö sen osana vastaavat kulttuuripolitiikan strategisesta kehittämisestä. Ministeriön tehtävänä on valmistella muun muassa kulttuuria koskeva lainsäädäntö sekä sitä koskevat valtion talousarvioesitykset ja valtioneuvoston päätökset. Kulttuuriin liittyvästä lainsäädännöstä ja rahoituksesta päättää eduskunta. Ministeriö ohjaa ja valvoo hallinnonalan virastojen ja laitosten toimintaa sekä luo edellytyksiä kulttuuritoiminnalle ja siihen osallistumiselle. Kulttuuripolitiikan toimiala kattaa kansalliset kulttuuri- ja taidelaitokset, kuten valtionosuutta ja -avustusta saavat museot, teatterit ja orkesterit, kuntien kulttuuritoiminnan sekä valtionavustuksilla rahoitettavan järjestö-, yhdistys- ja kansalaistoiminnan sekä kulttuuriviennin.

Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa valtionhallinnossa museolaitosta ja kulttuuriperintöä koskevista asioista. Kulttuuriympäristöasiat kuuluvat ympäristöministeriölle. Museoviraston tehtävänä on mm. johtaa ja kehittää maan yleistä museotoimintaa sekä lisätä yleisön tietoisuutta ja tuntemusta kulttuuriperinnöstä. Kansallisgalleria, Suomen kansallismuseo ja Luonnontieteellinen keskusmuseo ovat valtakunnallisia museoita, jotka ohjaavat osaltaan oman toiminta-alansa museoita.

Kasvatuksen, opetuksen ja koulutuksen toimijoiden ohella museoilla on keskeinen rooli kulttuuriperinnön ja -ympäristön asiantuntijoina. **Museolain** (729/1992) mukaan museotoiminnan tavoitteena on ylläpitää ja vahvistaa väestön ymmärrystä kulttuuristaan, historiastaan ja ympäristöstään. Museot välittävät tietoa kulttuuriperinnöstä näyttelyiden ja julkaisujen lisäksi mm. kulttuuriperintökasvatuksen keinoin. Museot toimivat oppimisympäristöinä yhteistyössä koulujen kanssa, mutta tavoittavat toiminnallaan laajemmin myös muita väestöryhmiä.

Suomessa on koko maan kattava 22 maakuntamuseon ja 16 aluetaidemuseon verkosto sekä 16 valtakunnallista erikoismuseota. **Valtioneuvoston asetuksen museoista** (1192/2005) mukaan museot huolehtivat alueensa museotoiminnan keskinäisestä yhteistyöstä ja kulttuuriperintöön liittyvän tiedon saatavuudesta. Museot neuvottelevat Museoviraston kanssa nelivuotiskausittain alueellisen toiminnan painopisteistä ja tavoitteista. Kulttuuriperintökasvatuksen osalta museot toimivat aktiivisesti yhteistyössä alueensa museoiden, koulujen, viranomaisten ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa.

Suomessa päävastuu maailmanperintösopimuksen toteuttamisesta on kulttuuriperintökohteiden osalta opetus- ja kulttuuriministeriöllä ja luonnonperintökohteiden osalta ympäristöministeriöllä. Maailmanperintötoiminnan yhteystahoina toimivat Museovirasto ja Metsähallituksen luontopalvelut, joille ministeriöt ovat delegoineet maailmanperintötoimintaan liittyvän asiantuntijatyön. Aluetasolla maailmanperintökasvatuksessa ovat mukana kohdekuntien museot sekä koulu- ja varhaiskasvatuksen ammattilaiset. Suomella on maailmanperintöluettelossa yhteensä seitsemän kohdetta.

Ympäristöpolitiikka

Ympäristöministeriön tavoitteena on ympäristövastuullinen ja osallisuutta tukeva yhteiskunta, monimuotoinen luonto sekä hyvinvointia edistävä elinympäristö. Ministeriö vastaa valtioneuvoston ja eduskunnan käsittelyyn tulevien ympäristö- ja asuntoasioiden valmistelusta. Ympäristöministeriön tehtävä on näin ollen edistää yleisellä tasolla ympäristöasioita, johon mm. kuuluu kestävän kehityksen edistäminen ja sen valtakunnallinen koordinointi. Ympäristökasvatus (ml. kulttuuriympäristökasvatus ja kestävän kehityksen kasvatus) ja ympäristötietoisuuden lisääminen ovat erityisen tärkeitä keinoja ympäristöministeriön perustehtävien toteutuksen kannalta.

Ympäristökasvatukseen ja ympäristötietoisuuden lisäämiseen liittyviä asioita hoidetaan ministeriön kaikissa osastoissa ja yksiköissä. Koordinoinnista on ollut vastuussa pääasiassa luontoympäristöosasto.

Ympäristöministeriön nimittämä työryhmä koordinoi Euroopan kulttuuriympäristöpäiviä (European Heritage Days), jota vietetään Euroopan neuvoston ja Euroopan komission aloitteesta. Työryhmään osallistuvat ympäristöministeriö, Museovirasto, Opetushallitus, Suomen Kotiseutuliitto ja Suomen Kulttuuriperintökasvatuksen Seura ry. Suomessa kulttuuriympäristöpäiviin kuuluvat paikalliset, eri toimijoiden järjestämät tapahtumat sekä lapsille ja nuorille suunnattu Kulttuuriympäristön tekijät-kilpailu.

Suomen ympäristökeskus SYKE on ympäristöministeriön alainen ympäristöalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, joka tukee kestävän kehityksen tavoitteiden ja keinojen arviointia ja valintaa sekä ympäristöpolitiikan toimeenpanoa. **SYKE-laissa** (1069/2009) on määritelty yhdeksi SYKEN tehtäväalueeksi ympäristötietoisuuden edistäminen sekä toimialan koulutuspalveluiden tuottaminen. Tämä linjaus löytyy myös SYKEN uudesta strategiasta, jossa todetaan: "Tuotamme olennaista tietoa ja oivaltavia ratkaisuja kestävän ympäristön ja yhteiskunnan rakentamiseen." SYKE on tärkeässä valtakunnallisessa roolissa ympäristökasvatuksen kehittämisessä ja yleisen ympäristötietoisuuden edistämässä.

Metsähallitus on valtion liikelaitos, joka tuottaa luonnonvara-alan palveluja (laki metsähallituksesta 1378/2004). Metsähallituksen luontopalvelut hoitaa valtion talousarviorahoituksella julkisia hallintotehtäviä, mm. hallinnoi ja hoitaa kaikkia valtion luonnonsuojelu- ja retkeilyalueita sekä toteuttaa suojelun puitteissa myös ympäristökasvatusta. Maamme kansallispuistot ovat luonnonsuojelualueita, jotka turvaavat luonnon monimuotoisuutta ja palvelevat luonnonsuojelutehtävänsä ohella niin retkeilijöitä, luontoharrastajia kuin koululaisia ja muitakin oppilaita.

Suojelun sallimissa rajoissa kansallispuistot palvelevat ympäristökasvatusta, opetusta ja yleisen luonnontuntemuksen kehittämistä. Luontokeskuksilla on pitkät perinteet ympäristökasvatustoiminnassa mukaan lukien kulttuuriympäristöön ja perintöön liittyvät näkökulmat. Niillä on eri-ikäisille koululaisille suunnattuja, opetussuunnitelmiin sidottuja luontoon keskittyviä opastuspaketteja, joita luontokeskuksen asiakaspalveluhenkilökunta on koulutettu toteuttamaan opettajien tukena. Metsähallituksen luontopalveluissa on laajaa asiantuntemusta mutta kysyntään nähden riittämättömästi henkilövoimavaroja ympäristökasvatuksen ja ympäristötietoisuuden edistämiseksi. Seitsemän luontokeskusta on luonto- ja ympäristökasvatuksen verkoston (LYKE) jäseniä. Vuonna 2014 opastettiin 63 600 kävijää, joista 38 000 oli luokan mukana tulleita oppilaita. Näistä 33 000 sai syvällisempää opastusta tai ympäristökasvatusta.

Alue- ja paikallishallinnon rooli ympäristökasvatuksen ja -tietoisuuden edistämässä

Eri politiikkalohkoilta johtaa tehtäviä alue- ja paikallishallinnon toimijoille.

Jokaisen viidentoista **ELY-keskuksen** lakiperusteisena tehtävänä on tuottaa ja jakaa ympäristöä koskevaa tietoa ja parantaa ympäristötietoutta (laki elinkeino-, liikenne- ja ympäristö-keskuksista 897/2009). Tehtävää toteutetaan osana monia virkatehtäviä neuvottelujen, neuvonnan ja viestinnän keinoin. Lisäksi useimmissa ELY-keskuksissa on nimetty ympäristökasvatus- ja tietoisuusvastaava, joka mm. tukee oman alueen kasvattajien ympäristökasvatustyötä ja työskentelee ympäristökasvatuksen alueellisessa yhteistyöryhmässä.

Keski-Suomen ELY-keskuksessa on YM:n vuonna 2003 alueellistama ympäristökasvatuksen ja tietoisuuden valtakunnallinen yhteensovittamis- ja asiantuntija-tehtävä, joka on asetuksella (A1392/2014) säädetty erikoistumistehtävä. Tehtävää hoidetaan tiiviissä yhteistyössä niin keskushallinnon ja muiden valtakunnallisten toimijoiden kuin aluehallinnon ja muiden alueellisten toimijoiden kanssa.

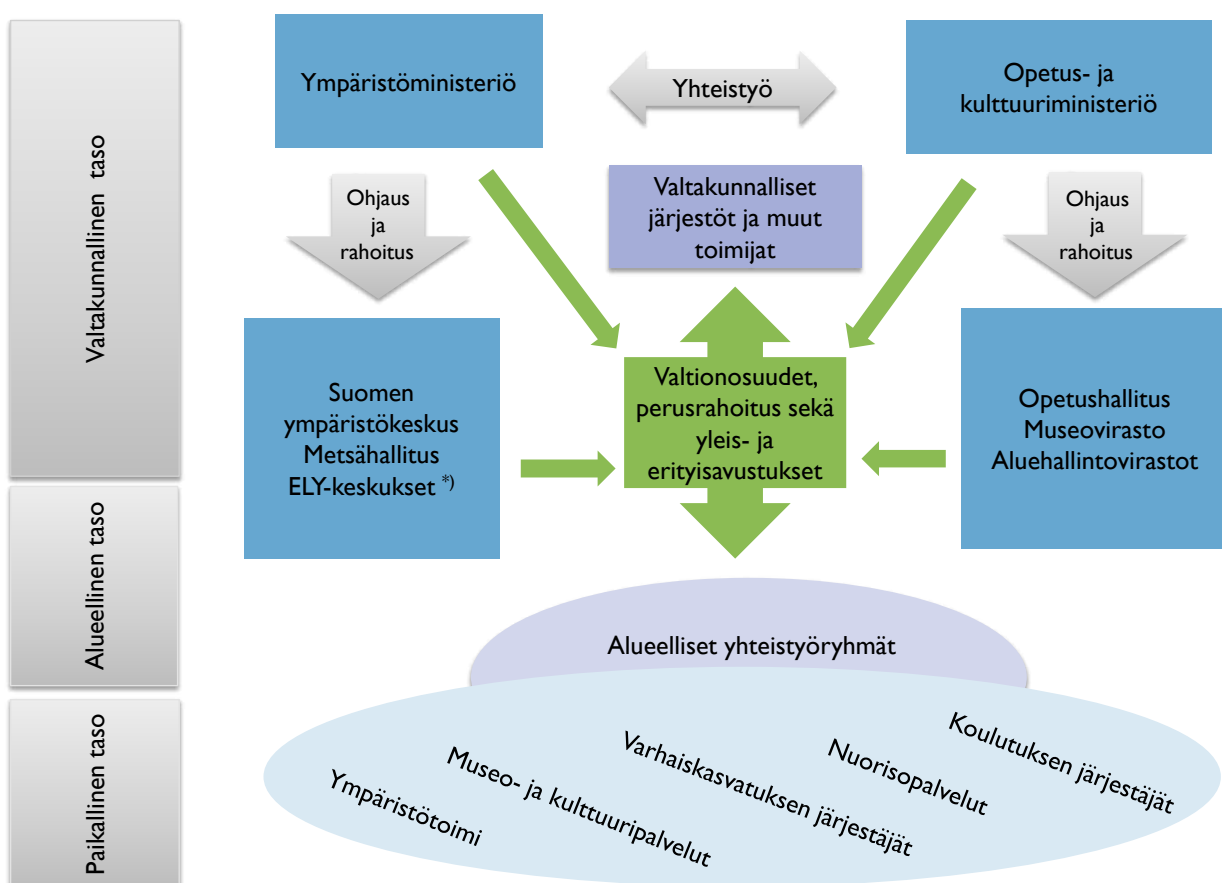
Lain alueiden kehittämisestä ja rakennerahastotoiminnan hallinnoinnista (7/2014) mukaan **maakuntaliitot** vastaavat alueellisten laaja-alaisten luonnonvarojen ja ympäristöä koskevien suunnitelmien osalta suunnitteluprosessin käynnistämisestä, siihen liittyvän yhteistyön johtamisesta ja kyseisen suunnittelun yhteensovittamisesta maakunnan muun suunnittelun kanssa. Osa maakuntien liitoista osallistuu alueensa ympäristökasvatuksen yhteistyöryhmän toimintaan. Muutamit maakuntaliitot ovat lisäksi rahoittaneet alueillaan ympäristökasvatuksen kehittämishankkeita.

Kunnilla on monia ympäristökasvatukseen ja tietoisuuteen liittyviä tehtäviä. Kuntalaki velvoittaa kunnat edistämään kestävä kehitystä. Ympäristötietoisuuden edistäminen on mainittu laissa kuntien ympäristöhallinnossa. Kunnat toimivat myös opetuksen ja koulutuksen järjestäjinä.

5 Ympäristökasvatuksen rahoitus

Kestävän kehityksen kasvatuksen ja koulutuksen toteuttamiseen ohjataan rahoitusta opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla yleisen valtionosuusjärjestelmän ja valtion perusrahoituksen puitteissa. Koulutuksenjärjestäjien lakisääteisten tehtävien rahoitus hoidetaan pääasiallisesti kyseisellä perusrahoituksella.

Tässä luvussa keskitytään erillisrahoitukseen, jota hallinnonaloilta ohjataan kestävän kehityksen kasvatuksen ja koulutuksen, ympäristökasvatuksen ja -tietoisuuden sekä kulttuuriympäristökasvatuksen edistämiseen. Kuvassa 1 on työryhmän näkemys ympäristökasvatuksen ja -tietoisuuden edistämisen toimijoista ja rahoitusvirroista opetus- ja kulttuuriministeriön ja ympäristöministeriön toimialoilla.

*) Keski-Suomen ELY:llä valtakunnallinen koordinaatiotehtävä

Kuva 1. Työryhmän näkemys ympäristökasvatuksen ja -tietoisuuden edistämisen organisoitumisesta ja erillisrahoituksen virroista opetus- ja kulttuuriministeriön ja ympäristöministeriön hallinnonaloilla.

Lisäksi kestävä kehitys kasvatusta ja koulutusta, ympäristökasvatusta, kulttuuriympäristökasvatusta sekä ympäristötietoisuutta tukevaan tai siihen liittyvään toimintaan osoitetaan rahoitusta myös esimerkiksi maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalta (järjestöavustukset) sekä ulkoasiainhallinnosta (globaalikasvatukseen liittyvä hankerahoitus).

5.1

Hanke- ja erillisrahoitus koulutuspolitiikan tavoitteiden perusteella

Yllä mainitun perusrahoituksen lisäksi kestävä kehitys koulutukseen ja kasvatukseen on ohjattu koulutuspoliittisten tavoitteiden pohjalta myös muuta, esimerkiksi hankeperusteista rahoitusta.

Esimerkkejä muusta kuin perusrahoituksesta koulutuspolitiikan sektorilla ovat:

- Opetushallitus rahoittaa ympäristökasvatusta usean eri rahoitusmuodon kautta, joita ovat mm. seuraavat:
 - **koulujen kerhotoiminta**, useamman sadan tuhannen euron edestä vuosittain, noin 30 % kerhotoiminnan vuosittaisista kokonaismäärärahoista;
 - **oppilaitosten kansainvälistyminen**, ENSI-ympäristökasvatusverkosto sekä GLOBE-ohjelma, noin 100 000 euroa 2000-luvun alusta alkaen;
 - **oppimisympäristöjen kehittämishankkeet**, monissa hankkeissa on ollut mukana myös ympäristökasvatuksen näkökulma, muutamia kymmeniä tuhansia euroja vuosittain;
 - **opettajien täydennyskoulutus**, yksi Opetushallituksen jakaman opettajien täydennyskoulutuksen valtionavustuksen painopiste on jo vuosia ollut kestävä kehitys, muutamia satoja tuhansia euroja vuosittain;
 - **Unesco-koulujen verkosto**;
 - **Vihreä lippu ohjelma**, Suomen ympäristökasvatuksen seuralle osoitetun järjestöavustuksen osuus vuonna 2014 oli 21 500 euroa.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö on rahoittanut esimerkiksi:
 - OKKA-säätiön **oppilaitosten kestävä kehityksen sertifikaattia**. Tuki oli vuonna 2014 65 000 euroa.
 - **tiedekasvatustoimintaa** on viime vuosina rahoitettu tieteen veikkausvoittovaroista noin 2,2 M€ edestä vuosittain. Avustuksia on myönnetty mm. tiedekeskus Heurekaalle, Oulun tiedekeskus Tietomaalle ja Helsingin yliopiston LUMA-keskuksen Millennium Youth Camp -toimintaan. Lisäksi vuonna 2013 avattiin tieteen veikkausvoittovaroista erillishaku avustuksille tiedekasvatuksen kehittämishankkeille. Miljoonan euron määrärahasta rahoitettiin yhdeksän hanketta, joista kolme toteuttaa suoraan ympäristökasvatuksen tavoitteita.

Rahoitus nuorisopolitiikan tavoitteiden perusteella

Nuorisotyön ja -politiikan vastuualueen vastuulla olevaa ympäristökasvatusta toteutetaan ensisijaisesti tukemalla valtakunnallisia nuorisokeskuksia ja ympäristökasvatusta tekeviä valtakunnallisia nuorisojärjestöjä sekä valtakunnallisia nuorisotyötä tekeviä järjestöjä.

Toiminta-avustuksella tuetaan valtakunnallisten nuorisokeskusten nuorisotyötä, johon sisältyy ympäristökasvatus. Osassa nuorisokeskuksista toimii luontokoulu. Investoinneissa otetaan huomioon kestävä kehitys esimerkiksi uusimalla lämmitysjärjestelmiä luontoystävällisiksi. Nuorisokeskusten kehittämishankkeet palvelevat ympäristökasvatusta joko suoraan tai välillisesti. Muutamassa nuorisokeskuksessa toteutetaan kulttuuriperintökasvatusta (mm. perinnekylä, historiallisesti arvokas ympäristö rakennuksineen).

Nuorisotyön ja -politiikan vastuualueella tuetaan Suomen ympäristö- ja luontokoulujen liitto ry:n toimintaa vuosiavustuksella, erityisesti luonto- ja ympäristökasvatuksen tukiverkosta (LYKE-verkosto); vuoden 2015 avustus 64 000 euroa. LYKE-verkosto on rakennettu luonto- ja ympäristökoulujen verkoston ympärille, mukana on myös muita ympäristö- ja luontokasvatusta tukevia toimijoita, kuten *Metsähallituksen luontokeskuksia ja valtakunnallisia nuorisokeskuksia*.

Lisäksi nuorisotyön määrärahoista tuetaan ympäristökasvatusta tekeviä valtakunnallisia nuorisojärjestöjä ja nuorisotyötä tekeviä järjestöjä, kuten Luonto-Liitto ry:tä (434 000 €), BirdLife Suomi ry:tä (64 000€) ja Kehittämiskeskus Opinkirjoa (353 000 €).

Rahoitus kulttuuripolitiikan perusteella

Suomen Kulttuuriperintökasvatuksen seuran tarkoituksena on edistää kulttuuriperintö- ja kulttuuriympäristökasvatusta. Toiminnan tavoitteena on mm. lisätä kulttuuriperintötietoisuutta ja kulttuuriperintöön liittyvää osaamista sekä edistää kestävää elämäntapaa kiinnittäen erityisesti huomiota kulttuurisesti kestävään kehitykseen. OKM tukee seuran toimintaa vuosittain jaettavalla toiminta-avustuksella. Vuonna 2014 avustus oli 75 000 euroa.

Museopedagoginen yhdistys Pedaali ry:n tavoitteena on edistää museopedagogista toimintaa, vahvistaa yleisötyötä tekevien ammatillista identiteettiä ja arvostusta sekä tukea jäsentensä ammatillista kehittymistä. OKM tukee yhdistyksen toimintaa vuosittain jaettavalla toiminta-avustuksella. Vuonna 2014 avustus oli 15 000 euroa.

Sekä kunnat että valtio rahoittavat museotoimen menoista molemmat noin 40 %. Valtion rahoitusosuus koostuu museoiden valtionosuuksista ja -avustuksista. Valtio rahoitti museotoimintaa vuonna 2013 noin 90,3 miljoonalla eurolla. Kuntarahoituksen osuus vuonna 2013 oli noin 77,7 miljoonaa euroa.

Museovirasto myöntää harkinnanvaraista valtionavustusta ammattimuseoille museoiden innovatiivisiin hankkeisiin. Hankkeiden tavoitteena on lisätä museoiden yhteiskunnallista vaikuttavuutta edistämällä paikallista verkostoitumista ja uusia kumppanuuksia, museoiden välistä yhteistyötä sekä uutta ja luovaa museotoimintaa. Yhtenä painopisteenä on uudenlaisten oppimisympäristöjen ja kulttuuriperintöön liittyvän elämyksellisyuden tarjoaminen lapsille ja nuorille. Esimerkiksi vuonna 2015 Suomen metsämuseo Lusto sai 21 000 euroa kaksivuotiseen lasten ja nuorten luontosuhteen tallennushankkeeseen.

Suomen maailmanperintökohteiden omistuspohja vaihtelee valtion kohteista yksityisten ja yritysten omistamiin kohteisiin. Valtion omistuksessa olevien kohteiden suojeleminen, hoito, restaurointi ja esittely ovat valtion vastuulla. Lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriöllä on 300 000 euron vuosittainen määräraha maailmanperintökohteille. Pääosa avustuksesta on käytetty yksityisten, yritysten ja yhteisöjen omistamien rakennusten entistämiseen.

5.4

Rahoitus ympäristöpolitiikan perusteella

Ympäristökasvatustoimintaa avustetaan vuosittain valtion talousarvioissa ympäristöministeriön hallinnonalan momentilta ”**Avustukset järjestöille ja ympäristönhoitoon** (35.01.65)”. Momentin käyttötarkoituksessa on päätetty, että määrärahaa saa käyttää alakohdan yksi mukaan avustuksiin valtakunnallisille luonnonsuojelu- ja ympäristöjärjestöille. Lisäksi alakohdan viisi mukaan avustusta voidaan käyttää ympäristökasvatusta ja -valistusta edistävien valtakunnallisesti ja alueellisesti merkittävien hankkeiden tukemiseen. Talousarvion kohdan yksi määräraha on valtionavustuslaissa nimetty yleisavustus ja kohdan viisi määräraha erityisavustus.

Avustusmäärärahojen käsittely ministeriössä tapahtuu siten, että valtakunnalliset järjestöavustukset käsitellään ja ratkaistaan ministeriössä. Keski-Suomen ELY-keskus käsittelee ympäristökasvatus- ja valistustoimintaa koskevat hankeavustushakemukset yhteistyössä ympäristöministeriön eri osastojen kanssa sekä valmistelee hankkeita koskevan käyttösuunnitelman, jonka vahvistaa kansliapäällikkö. Tämän jälkeen Keski-Suomen ELY-keskus tekee hankekohtaiset päätökset ja huolehtii hankkeiden maksatuksesta ja valvonnasta.

Ympäristökasvatushankkeiden avustuksiin käytetään vuosittain noin 240 000 euroa. Mukana on myös kulttuuriympäristöön liittyviä hankkeita. Haettu summa vuonna 2015 oli 2,3 M€. Hankeavustusta voidaan myöntää kaikentyyppisille hakijoille lukuun ottamatta yksityishenkilöitä ja valtionhallintoa. Myöskään YM:n tai OKM:n yleisavustusta saaville järjestöille ei myönnetä hankeavustusta.

Ympäristökasvatuksellisia hankkeita on tuettu **METSO-ohjelman (2008–2025) yhteistoimintaverkostojen** toteuttamiseen tarkoitetuista varoista. Hyvä esimerkki tällaisesta hankkeesta on ollut v. 2013 päättynyt Suomen luonnonsuojeluliiton koordinoima ”Koulumetsät arvoonsa – yhteistyöllä suojelemaan ja ympäristökasvatusta” -hanke. Ympäristöministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö rahoittavat yhdessä yhteistoimintaverkostohankkeita 100–200 000 eurolla vuodessa.

6 Työryhmän ehdotukset

Hallinnonalojen välinen yhteistyö ja työnjako

Eesitys 1:

Työryhmän näkemyksen mukaan hallinnonalojen välillä on jo nykyisellään tiedonvaihtoa muun muassa ympäristökasvatuksen hankeavustuksista niiltä osin kuin rahoitus koskee sellaisia järjestöjä, joita ministeriöt tukevat myös yleisavustuksilla. Tätä yhteistyötä on työryhmän näkemyksen mukaan syytä syventää sekä laajentaa kattamaan myös kulttuuriympäristökasvatus ja muut keskeiset ministeriöt. Tavoitteena on varmistaa nykyistä paremmin, että jaettavat avustukset ovat linjassa kansallisten linjausten ja politiikkatavoitteiden kanssa. Ministeriöt koordinoivat avustuskäytäntöjä yhteistyössä.

Eesitys 2.

Kulttuuriympäristö ja ympäristön kulttuuriset ulottuvuudet integroidaan osaksi ympäristö-käsitettä ja kulttuuriympäristönäkökulma sisällytetään selkeämmin myös toimintalinjauksiin, ohjelmiin ja strategioihin.

Hallinnonalojen sisäiset kehittämistarpeet

Eesitys 3.

Keski-Suomen ELY-keskus vastaa ympäristökasvatuksen ja tietoisuuden erikoistumistehtävästä, ja muissa ELY-keskuksissa on nimetty ympäristötietoisuuden vastuhenkilö ja tällä toimintaedellytykset. Ympäristöministeriö ohjeistaa ELY-keskuksia nimeämään vastuuhenkilöt tulosohejauksessaan.

Eesitys 4.

Ympäristöministeriö selvittää yhteistyössä Suomen ympäristökeskuksen, Metsähallituksen, Museoviraston ja ELY-keskusten kanssa näiden organisaatioiden roolit ympäristötietoisuuden edistämiseksi. Yhteistyötä kehitetään vaikuttavuuden parantamiseksi.

Eesitys 5.

ELY-keskusten ja maakuntamuseoiden roolit täsmennetään. Työnjako sovitaan yhteistyössä ympäristöministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön, Museoviraston ja Suomen Kuntaliiton kanssa.

Kestävän kehityksen kasvatuksen ja koulutuksen kehittäminen

Esitys 6.

Kestävän kehityksen kasvatuksen ja koulutuksen kansallisten strategioiden toimintakausi on virallisesti päättynyt. Myös kansainvälinen kestävän kehityksen koulutuksen strategiakehikko on uudistettu vuonna 2014. Samoin vuonna 2013 alkanut kansallinen Yhteiskuntasitoumus 2050 -prosessi tavoitteineen antaa uusia työkaluja ja mahdollisuuksia kestävän kehityksen kasvatukseen ja koulutuksen edistämiseen Suomessa. Oman lisänsä kokonaisuuteen tuo syksyllä 2015 valmistuvan YK:n Post-2015 kehitysagendan yhteydessä koulutuksen kehittämislle asetettavat mahdolliset kansainväliset tavoitteet.

Laaditaan kansallinen suunnitelma kestävän kehityksen koulutuksen ja kasvatuksen edistämiseksi niin globaalin toimintasuunnitelman, Suomen yhteiskuntasitoumuksen 2050 kuin loppuvuodesta valmistuvan YK:n kehitysagendan tavoitteiden pohjalta. Tavoitteena on tarkastella kestävän kehityksen kasvatusta ja koulutusta, ympäristökasvatusta, kulttuuriympäristökasvatusta ja ympäristötietoisuutta kokonaisuutena, jolla on yhteinen päämäärä – kestävä kehitys. Laaja-alaisesti keskeisiä toimijatahoja osallistavassa prosessissa otetaan huomioon lisäksi kansalliset kehittämistarpeet ja -mahdollisuudet. Suunnitelmaan kerätään kehittämisehdotukset luonto- ja ympäristökoulujen sekä koulujen ympäristöjärjestelmien aseman selvittämiseksi ja parantamiseksi.

RAPORTISSA HYÖDYNNETTY TAUSTA-AINEISTO JA KIRJALLISUUS

- Harju-Autti, Pekka, Neuvonen, Alekski ja Hakkarainen, Louna (toim.) 2011. Ympäristötietoisuus. Suomalaiset 2010-lukua tekemässä. Rakennustieto Oy.
- KEKO - Kestävän kehityksen kasvatuksen ontologia, <http://dev.finto.fi/keko/fi/>
- Kestävän kehityksen edistäminen koulutuksessa. Baltic 21E -ohjelman toimeenpano sekä kansallinen strategia YK:n kestävä kehitystä edistävän koulutuksen vuosikymmentä (2005-2014) varten. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2006:6.
- Kestävää kehitystä edistävän kasvatuksen ja koulutuksen strategia ja sen toimeenpanosuunnitelma vuosille 2006–2014. Kestävän kehityksen koulutuksen toimikunnan koulutusjaosto. 2006. http://www.oph.fi/julkaisut/2006/kestavaa_kehitysta_edistavan_kasvatuksen_ja_koulutuksen_strategia_ja_sen_toimeenpanosuunnitelma_vuosille_2006-2014
- Kulttuuriympäristöstrategia 2014-2020 (<https://helda.helsinki.fi/handle/10138/43197>) ja Kulttuuriympäristö yhteisenä voimavarana – Kulttuuriympäristöstrategian toimeenpanosuunnitelma 2014-2020 (<http://www.ym.fi/download/noname/%7B5AA5D9C4-64CA-4B4D-801E-1FF62BABB145%7D/106908>)
- Kärppä, Jorma, Laurila, Tiina & Lundgren, Kati (2010). Kestävää ammatillista koulutusta – näkökulmia ekologiseen, sosiaaliseen, kulttuuriseen ja taloudelliseen kestäväan kehitykseen. Raportit ja selvitykset 2010: 7. Opetushallitus. http://www.oph.fi/download/125366_Kestavaa_ammattillista_koulutusta.pdf
- Laine, Marja (toim). 2013. Kestävä kasvatusta etsimässä. Suomen kulttuuriperintökasvatuksen seuran julkaisuja 6. <http://www.kulttuuriperintokasvatus.fi/kestava-kasvatus-kulttuuria-etsimassa>.
- Luonnon puolesta – ihmisen hyväksi. Valtioneuvoston periaatepäätös Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestäväan käytön strategiasta vuosiksi 2012–2020 <http://www.ym.fi/download/noname/%7B42B4A7BC-EA00-4724-8599-703B5E6076BE%7D/24101>
- Nikodin, Joanna, Kokkonen, Annukka & Viberg Katja (2013). Kestävän kehityksen kasvatuksen ja koulutuksen sanasto ja käytännöt.
- Opetusministeriö 2010. Kasvaminen maailmanlaajuiseen vastuuseen. Globaalivastuuprojektin ohjausryhmän loppuraportti. Opetusministeriön julkaisuja 2010:9.
- Pathan, Alina, Bröckl, Marika, Oja Laura, Ahvenharju, Sanna ja Raivio, Tuomas 2012. Kansallisten kestävä kehitystä edistävien kasvatuksen ja koulutuksen strategioiden toimeenpanon arviointi. Gaia Consulting. [http://www.ym.fi/fi-FI/Ymparisto/Kestava_kehitys/Ajankohtaista/Kansalliset_kestavaa_kehitysta_edistavat\(26585\)](http://www.ym.fi/fi-FI/Ymparisto/Kestava_kehitys/Ajankohtaista/Kansalliset_kestavaa_kehitysta_edistavat(26585))
- Salonen, Anna (2015). Mitä ilmastokasvatus on? Esitys Ilmastokasvatuksen seminaarissa: Ilmasto muuttuu - muuttuuko ilmastoymmärrys? 24.2.2015. <http://www.ilmastopa-neeli.fi/news/42/77/Ilmastokasvatuksen-seminaari-Ilmasto-muuttuu-muuttuuko-ilmastoymmarrys/d,News/>
- Suomi, jonka haluamme 2050 – Kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumus. Kestävän kehityksen toimikunta. 2013. <http://www.ym.fi/download/noname/%7B6D4F0465-02BE-492C-8FB7-70460A9CE6E5%7D/94793>
- UNESCO (2013). The proposal for a Global Action Programme on Education for Sustainable Development as follow-up to the United Nations Decade of Education for Sustainable Development (DESD) after 2014. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation General Conference, 37th Session 2013. <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002243/224368e.pdf>

LIITE

Työryhmän asettamiskirje 30.1.2015

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

Päiväys
Datum

Dnro
Dnr

30.1.2015

YM 003:00/2015

Jakelussa mainituille

Viite
Hänvisning

Asia
Ärende Ympäristökasvatuksen ja -tietoisuuden työryhmän asettaminen

Työryhmän asettaminen

Ympäristöministeriö ja opetus- ja kulttuuriministeriö ovat tänään asettaneet ympäristökasvatuksen ja ympäristötietoisuuden työryhmän.

Toimikausi

Työryhmän toimikausi on 30.1.2015 - 1.4.2015.

Tausta

Pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelmassa (2011) hallitus otti tavoitteekseen tehdä tulevaisuuden Suomesta hiilineutraali yhteiskunta, nostaa Suomi ympäristöteknologian ykkösmaaksi ja kehittää Suomesta maailman ympäristötietoisin kansakunta. Toimenpiteiksi hallitusohjelmassa nostettiin mm. lasten ja nuorten ympäristökasvatuksen ja luontokoulujen, lasten ja nuorten kuulemisen ja osallistumismahdollisuuksien kehittämisen.

Ympäristökasvatuksen ja laajemmin kestävä kehityksen kasvatuksen ja koulutuksen eteen on Suomessa tehty pitkäjänteisesti töitä. Kestävä kehityksen kasvatuksen, ympäristökasvatuksen ja kulttuuriympäristökasvatuksen tavoitteet ovat samanlaiset, mutta painotuksissa voi olla eroja. Kestävä kehityksen kasvatusta tuo selkeämmin esiin kestävä kehityksen eri ulottuvuudet (ekologinen, taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen), kun taas ympäristökasvatus painottaa erityisesti ekologista ulottuvuutta ja kulttuuriympäristökasvatus kulttuurista ulottuvuutta. Asiayhteydestä riippuen joku termeistä voi olla käyttökelpoisempi, mutta toiminnan päämäärä on yhteinen: kestävä kehityksen edistäminen.

Toimijakentän näkemyksiä kehittämistarpeista on kartoitettu mm. opetus- ja kulttuuriministeriön ja ympäristöministeriön teettämässä, vuonna 2013 valmistuneessa, kestävä kehityksen kasvatuksen ja koulutuksen kansallisten strategioiden arvioinnin yhteydessä. Arviointiraportissa kiinnitettiin huomiota mm. tarpeeseen selkiyttää ympäristö- ja opetushallinnon välistä työnjakoa. Nykyisin molemmat ministeriöt esimerkiksi tukevat oman toimialansa puitteissa ympäristökasvatusalan toimijoita valtionavustuksilla. Ympäristöministeriö jakaa avustuksia ympäristövalistustoimintaan ja opetus- ja kulttuuriministeriössä ympäristökasvatukseen liittyviä avustuksia on annettu eri osastoilta. Esimerkiksi nuorisotyön määrärahoista tuetaan ympäristökasvatusta tekeviä yhteisöjä ja verkostoja. Ministeriöt tekevät myös yhteistyötä esimerkiksi kulttuuriympäristökasvatuksen edistämiseksi Kulttuuriympäristöstrategian tavoitteiden mukaisesti.

Tavoite ja tehtävät

Työryhmän tavoitteena on selvittää ympäristökasvatuksen ja ympäristötietoisuuden edistämisen organisointia Suomessa ja tunnistaa ympäristökasvatuksen kehittämistarpeita. Tässä yhteydessä ympäristökasvatus ja -tietoisuus sisältävät myös kulttuuriympäristön. Työryhmän esitysten pohjalta ministeriöt päättävät tarvittavista jatkotoimenpiteistä.

Työryhmän tehtävänä on:

- selvittää ministeriöiden välistä työnjakoa ympäristökasvatuksen ja -tietoisuuden edistämisessä, kartoittaa mahdolliset päällekkäisyydet, yhteistyöalueet ja kehittämistarpeet;
- tunnistaa ympäristökasvatuksen ja -tietoisuuden kehittämistarpeita ja tehdä ehdotuksia niistä.

Työryhmä voi tarvittaessa kuulla asiantuntijoita.

Organisointi

Ympäristökasvatuksen ja -tietoisuuden työryhmän kokoonpano:

Kehittämispäällikkö Anna-Liisa Kiiskinen , Keski-Suomen ELY-keskus
 Ympäristöneuvos Mikko Kuusinen, ympäristöministeriö
 Ylitarkastaja Rainer Lahti, ympäristöministeriö
 Ylitarkastaja Mirva Mattila, opetus- ja kulttuuriministeriö
 Erityisasiantuntija Tuija Mikkonen, ympäristöministeriö
 Kulttuuriasianneuvos Immo Parviainen, opetus- ja kulttuuriministeriö
 Ylitarkastaja Anssi Pirttijärvi, opetus- ja kulttuuriministeriö
 Opetusneuvos Jukka Tulivuori, opetushallitus
 Tiedottaja Tanja Tuulinen, Keski-Suomen ELY-keskus (työryhmän sihteeri)
 Ylitarkastaja Riina Vuorento, opetus- ja kulttuuriministeriö

Työryhmä valitsee joukostaan puheenjohtajan.

Kustannukset ja rahoitus

Työryhmän työ tehdään virkatyönä. Osapuolet vastaavat omista kustannuksistaan. Mahdollisista muista kuluista sovitaan erikseen.

Sanni Grahn-Laasonen
ympäristöministeri

Pia Viitanen
kulttuuri- ja asuntonministeri

Krista Kiuru
opetusministeri

Timo Tanninen
ylijohtaja,
Ympäristöministeriö

Iris Patosalmi
neuvotteleva virkamies,
Opetus- ja kulttuuriministeriö

Jakelu

Työryhmän jäsenet, ympäristöministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, Opetushallitus, Metsähallitus, Suomen ympäristökeskus, alueelliset elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset, Suomen ympäristökasvatuksen seura, Suomen luonnonsuojeluliitto, Natur och Miljö, Luonto-Liitto ja OKKA-säätiö.

KUVAILELEHTI

<i>Julkaisija</i>	Ympäristöministeriö Luontoympäristöosasto	<i>Julkaisu-aika</i> Huhtikuu 2015	
<i>Tekijä(t)</i>	Ympäristökasvatuksen ja -tietoisuuden työryhmä		
<i>Julkaisun nimi</i>	Ympäristökasvatuksen ja ympäristötietoisuuden kehittäminen – Työryhmän ehdotukset		
<i>Julkaisusarjan nimi ja numero</i>	Ympäristöministeriön raportteja 18 2015		
<i>Tiivistelmä</i>	<p>Ympäristöministeriön ja opetus- ja kulttuuriministeriön asettama työryhmä sai 30.1.2015 tehtäväkseen selvittää ympäristökasvatuksen ja ympäristötietoisuuden edistämisen organisointia Suomessa ja tunnistaa ympäristökasvatuksen kehittämistarpeita. Tässä yhteydessä ympäristökasvatus ja -tietoisuus kattaa myös kulttuuriympäristökasvatuksen. Työryhmän esitysten pohjalta ministeriöt päättävät tarvittavista jatkotoimenpiteistä.</p> <p>Työryhmä tarkasteli ympäristökasvatuksen ja -tietoisuuden, kulttuuriympäristökasvatuksen ja kestävä kehityksen kasvatuksen ja koulutuksen kokonaisuutta opetus-, nuoris-, kulttuuri-, ja ympäristöhallinnon näkökulmasta. Työryhmä huomioi myös viimeaikaisen kehityksen kansainvälisessä yhteistyössä. Työryhmä tunnisti paikallishallinnon ja kolmannen sektorin toimijoiden keskeisen roolin, mutta keskittyi työssään erityisesti keskushallinnon rooliin.</p> <p>Työryhmä teki ehdotuksia hallinnonalojen välisen yhteistyön ja työnjaon syventämiseksi ja laajentamiseksi sekä hallinnonalojen sisäisiksi kehittämistoimiksi. Lisäksi työryhmä ehdotti laaja-alaista kehittämisprosessia kestävä kehityksen koulutuksen ja kasvatuksen edistämiseksi, huomioiden kansainväliset ja kansalliset prosessit. Tavoitteena on tarkastella kestävä kehityksen koulutusta, ympäristökasvatusta ja kulttuuriympäristökasvatusta kokonaisuutena. Prosessin tuloksena syntyvään kansalliseen suunnitelmaan kerätään myös kehittämis ehdotukset luonto- ja ympäristökoulujen sekä koulujen ympäristöjärjestelmien aseman selvittämiseksi ja parantamiseksi.</p>		
<i>Asiasanat</i>	ympäristökasvatus, ympäristötietoisuus, ympäristönsuojelu, kestävä kehitys, luontokoulut		
<i>Rahoittaja/toimeksiantaja</i>	Ympäristöministeriö ja opetus- ja kulttuuriministeriö		
	ISBN 978-952-11-4447-9 (PDF)	ISSN 1796-170X (verkkoi.)	
	<i>Sivuja</i> 29	<i>Kieli</i> suomi	<i>Luottamuksellisuus</i> julkinen
<i>Julkaisun myynti/jakaja</i>	Julkaisu on saatavana vain internetistä: www.ym.fi/julkaisut		
<i>Julkaisun kustantaja</i>	Ympäristöministeriö		
<i>Painopaikka ja -aika</i>	Helsinki 2015		

PRESENTATIONSBLAD

<i>Utgivare</i>	Miljöministeriet Naturmiljöavdelningen	<i>Datum</i> April 2015
<i>Författare</i>	Arbetsgruppen för miljöfostran och miljömedvetenhet	
<i>Publikationens titel</i>	Ympäristökasvatuksen ja ympäristötietoisuuden kehittäminen – Työryhmän ehdotukset (Utvecklande av miljöfostran och miljömedvetenheten – Arbetsgruppens förslag)	
<i>Publikationsserie och nummer</i>	Miljöministeriets rapporter 18 2015	
<i>Sammandrag</i>	<p>Miljöministeriet och undervisnings- och kulturministeriet tillsatte den 30 januari 2015 en arbetsgrupp med uppgift att utreda hur miljöfostran och miljömedvetenheten kan utvecklas och organiseras i Finland och att identifiera utvecklingsbehoven när det gäller miljöfostran. I det här sammanhanget omfattar miljöfostran och miljömedvetenheten även kulturmiljöfostran. Ministerierna kommer utifrån arbetsgruppens förslag att besluta om behövliga fortsatta åtgärder.</p> <p>Arbetsgruppen studerade en helhet bestående av miljöfostran, miljömedvetenhet och kulturmiljöfostran samt fostran och utbildning i hållbar utveckling, detta ur undervisnings-, ungdoms-, kultur- och miljöförvaltningsperspektiv. Arbetsgruppen beaktade även den senaste tidens utveckling inom det internationella samarbetet. Arbetsgruppen fastställde att den lokala förvaltningen och aktörer inom den tredje sektorn har en central roll, men fokus i arbetet låg framför allt på centralförvaltningens roll.</p> <p>Arbetsgruppen lade fram förslag på hur samarbetet och arbetsfördelningen mellan förvaltningsområdena kan fördjupas och utvidgas, och arbetsgruppen presenterade även förslag på interna utvecklingsåtgärder inom förvaltningsområdena. Utöver detta föreslog arbetsgruppen att det inleds en bredbasig utvecklingsprocess för främjande av utbildning och fostran i hållbar utveckling, med samtidig hänsyn till internationella och nationella processer. Målet är att studera utbildning i hållbar utveckling, miljöfostran och kulturmiljöfostran som en helhet. I den nationella plan som upprättas som ett resultat av processen sammanställs även utvecklingsförslag om hur natur- och miljöskolornas ställning, liksom även miljöledningssystemens ställning i skolorna, kan klargöras och förbättras.</p>	
<i>Nyckelord</i>	miljöfostran, miljömedvetenhet, miljövärd, hållbar utveckling, naturskolor	
<i>Finansiär/uppdragsgivare</i>	Miljöministeriet och undervisnings- och kulturministeriet	
	ISBN 978-952-11-4447-9 (PDF)	ISSN 1796-170X (online)
	<i>Sidantal</i> 29	<i>Språk</i> Finska
		<i>Offentlighet</i> Offentlig
<i>Beställningar/distribution</i>	Publikationen finns tillgänglig endast på internet: www.ym.fi/julkaisut	
<i>Förläggare</i>	Miljöministeriet	
<i>Tryckeri/tryckningsort och -år</i>	Helsinki 2015	

Julkaisussa tarkastellaan ympäristökasvatuksen ja ympäristötietoisuuden, kulttuuriympäristökasvatuksen ja kestävä kehityksen kasvatuksen ja koulutuksen kokonaisuutta opetus-, nuoris-, kulttuuri-, ja ympäristöhallinnon näkökulmasta. Työryhmä tunnisti paikallishallinnon ja kolmannen sektorin toimijoiden keskeisen roolin, mutta keskittyi työssään erityisesti keskushallinnon rooliin.

Työryhmä ehdottaa hallinnonalojen välisen yhteistyön ja työnjaon syventämistä ja laajentamista sekä hallinnonalojen sisäisiä kehittämistoimia. Lisäksi työryhmä ehdottaa laaja-alaista kehittämisprosessia kestävä kehityksen koulutuksen ja kasvatuksen edistämiseksi, huomioiden kansainväliset ja kansalliset prosessit. Tavoitteena on tarkastella kestävä kehityksen koulutusta, ympäristökasvatusta ja kulttuuriympäristökasvatusta kokonaisuutena. Prosessin tuloksena syntyy kansalliseen suunnitelmaan kerätään myös kehittämissuhteet luonto- ja ympäristökoulujen sekä koulujen ympäristöjärjestelmien aseman selvittämiseksi ja parantamiseksi.

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

ISBN 978-952-11-4447-9 (PDF)
ISSN 1796-170X (verkkok.)